

RÓZSA MÁRIA

Karl Beck mint a *Journal des Österreichischen Lloyd* tárcarovatának szerkesztője

Írásom tárgya a magyar származású Karl Beck (Beck Károly) rövid ideig tartó szerkesztői működése a Bécsben megjelenő *Journal des Oesterreichischen Lloyd*, később *Der Lloyd* című politikai napilap tárca rovatánál.

Joseph Freiherr von Helfert osztrák politikus és történész a modern osztrák sajtó, azaz a negyedik hatalmi ág megszületését 1848-ban jelöli meg, amikor pusztán Bécsben a sajtószabadság jegyében összesen 217 lap létezett, ebből 178 volt új alapítású, utóbbiak közül azonban csak kevés élte túl 1848-at.¹ Helfert az évet három korszakra bontja: az első az 1848-as év kezdetétől március 14-éig, a cenzúra megszüntetéséig tart, a második március 14-étől október 25-éig, Bécs katonai megszállásáig, a forradalom leveréséig, a harmadik ettől kezdve az év végéig.² Ezután a katonai cenzúrahivatal intézte a cenzúrával kapcsolatos teendőket, vége lett a sajtószabadságnak. A rövid életű radikális lapok megszűntek, szerkesztőik rendőri üldözésnek voltak kitéve. Egyedül a hivatalos közlönyként funkcionáló *Wiener Zeitung* jelenhetett meg továbbra is. Bécs megszállásának az 1849. március 4-ei olmützi oktrojált alkotmány vetett véget, az amelyhez kapcsolódó császári pátens elvileg ugyan megszüntette a cenzúrát, de a sajtó szabadságát számos burkolt rendelettel továbbra is korlátozta. Bevezette ismét a kaució letételét, tiltotta a kolportázst (az utcai árusítást), kötelezővé tette a köteles példányok beszolgáltatását.

A *Journal des Oesterreichischen Lloyd* tulajdonképpen konzervatív irányultságú kereskedelmi lap volt, és Triesztben jelent meg, de 1848 szeptemberétől Bécsben politikai napilappá átalakulva látott napvilágot. Igazi lelke Eduard Warrens (Hamburg/Altona vagy Stockholm, 1820 – Bécs, 1872) újságíró és publicista volt, aki Amerikában szerzett újságírói tapasztalatokat, 1840-ben amerikai konzulként érkezett Triesztbe, és Franz von Stadion gróf (Bécs, 1806 – Bécs, 1853) lelkes híve volt. Stadion 1841-től Triesztben, majd 1846-tól 1848-ig Galíciában szolgált osztrák konzulként; államtisztviselőként konzervatív reformpolitikusként jellemezhető. A Schwarzenberg-kormányban 1848 októberétől belügyi- és oktatásügyi miniszter volt, részt vett az oktrojált alkotmány megalkotásában, belügyi tárcájáról 1849. július 29-én lemondott Alexander Freiherr von Bach javára, de tárca nélküli miniszterként továbbra is a kormányban maradt. A lap névleges szerkesztője az a Friedrich von Bodenstedt (Peine/Hannover, 1819 – Wiesbaden, 1892)

* A szerző az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott tudományos főmunkatársa.

1 Idézi: Hildegard KERNMAYER, „Judentum im Wiener Feuilleton (1848–1903): Exemplarische Untersuchungen zum literarästhetischen und politischen Diskurs der Moderne”, *Conditio Judaica* 24 (1993), 257.

2 Joseph Freiherr von HELFERT, *Die Wiener Journalistik im Jahre 1848* (Wien: Verlag der Manz'schen k.k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1877), 1.

volt, aki – „míg a bécsi utcákon vér folyt és bombák robbantak – Mirza Schaffy édeskés hafizi verseit költötte” – írja róla Ernst Victor Zenker.³ Nekünk magyaroknak az *Anyegin* fordítójaként fontos, hiszen Bérczy Károly (Balassagyarmat, 1821 – Pest, 1867), az első magyar Anyegin-fordítás készítője az ő német fordítását is felhasználta munkája során.⁴ Bodenstedt az epigon-romantikus Münchener Dichterkreis tagja volt, *Die Lieder des Mirza-Schaffy* (Berlin, 1851) című, keleti motívumokat felhasználó verseskötete tette népszerűvé, amit az is mutat, hogy a mű 1868-ig húsz kiadást ért meg. Saját költészete mellett angoltól, perzsából és oroszról fordított. 1837 és 1845 között egyetemi tanulmányokat folytatott Oroszországban, majd házitanítóként dolgozott. Hazatérése után 1854-től 1857-ig a szláv nyelvek professzora volt Münchenben, *Anyegin*-fordítása 1854-ben jelent meg.⁵ Bérczy az *Anyegin* fordítását 1862-ben kezdte el,⁶ munkája kezdetén még nem tudott olyan jól oroszul, csak szlovákul, ezért használta segítségül a német szöveget. S ez az oka annak, amire elemzéseimben rámutattam, hogy Puskin realista szövegét Bodenstedt hatására néha romantikus irányba „félrevitte”, kritikáját enyhítette. A *Journal des Oesterreichischen Lloyd* társszerkesztőjeként Jakob Löwenthal (Lissa/Leszno/Posen, 1807 – Bécs, 1882) író és újságíró neve szerepelt, aki a lap 1851-es Triesztbe való „visszaköltözésével” követte a *Lloyd*-ot. 1858-ban visszatért Bécsbe, átvette az *Österreichische Zeitung* szerkesztését, ami 1863-ban az ő tulajdonába ment át, és 1862 és 1866 között Anton von Schmerling centralista, mérsékelt szabadelvű államminiszter politika irányultságát követte.⁷

A *Journal des Oesterreichischen Lloyd* (1848 decemberétől: *Der Lloyd*) hetente hatszor jelent meg, folio alakban, háromhasábos tördeléssel; 1849-től esti kiadása is létezett. A lap fő profilja a politika volt; a hírek után mindig két-három politikai vezércikk következett, amelyek mindig a tárgyalt országok sorrendjében szerepeltek, és főleg kezdetben külföldi lapok átvett írásait tartalmazták. Az újság politikai irányvonalát jól szemlélteti a bécsi megjelenést bejelentő és egyben programadó írásból vett idézet:

Wir bekennen uns offen vor aller Welt als die Männer einer Partei. Es gibt Millionen Oesterreicher in des Wortes weitester Bedeutung welche, obgleich verschiedenen Volksstämmen entsprossen und verschiedene Sprachen redend, doch eine gemeinsame Ueberzeugung von der welthistorischen Bestimmung des großen Staates dem sie angehören

3 Ernst Victor ZENKER, *Geschichte der Wiener Journalistik während des Jahres 1848* (Wien–Leipzig: Wilhelm Braumüller, 1893) 89.

4 Lásd ehhez: Mária RÓZSA, „Friedrich Bodenstedts Vermittlerrolle in der ersten ungarischen Onegin-Übersetzung von Károly Bérczy”, *Germanistisches Jahrbuch* (1989): 166–179; Mária RÓZSA, „Die Veränderungen von Onegins Gestalt in den Übersetzungen von Friedrich Bodenstedt und Károly Bérczy”, *Studia Slavica*, Tom 38, 3–4 (1993): 353–364; Mária RÓZSA, „Stilistische und sprachliche Probleme in den Onegin-Übersetzungen von Friedrich Bodenstedt und Károly Bérczy”, *Studia Slavica* 40, 1–4 (1995): 33–42.

5 Alexander PUSCHKIN, *Eugen Onägin: Roman in Versen*, Deutsch von Friedrich BODENSTEDT (Berlin: Verlag der Deckerschen Geheimen Ober-Hofbuchdruckerei, 1854).

6 PUSKIN Sándor, *Anyégin Eugén: Regény versekben* (Pest: Kisfaludy-Társaság – Emich Ny., 1866).

7 [Elisabeth] LEBENSAFT-NEGRELLI, „Jakob Löwenthal”, in *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Bd. 5, Lfg. 24 (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1971), 292–293.

im Herzen tragen [...]. Sie erkennen alle Nationalitäten, alle Religionen als gleichberechtigt an [...]. Oesterreich aufrecht zu erhalten in Freiheit und in Einheit, in voller Souveränität über alle seine [!] Theile, sehen sie als ihre Aufgabe an.⁸

Az idők során aztán a *Lloyd* kialakította saját levelezői hálóját. A politika mellett a gazdasági témájú írások is egyre nagyobb helyet foglalnak el. A tárcarovat 1848. november 17-étől jelenik meg először rendszertelenül a utolsó előtti oldalon a vonal alatt, 1849 márciusában az esti kiadás első három oldalán található, majd az utolsó oldalon a vonal alatt, végül szeptembertől a reggeli kiadásban.⁹

A 19. századi újságok tárcarovatában (Feuilleton) egyfelől szépirodalmat közöltek (elsősorban folytatásos regényeket, de verseket is), valamint többek között tudományos ismeretterjesztő írásokat, de ez volt a könyvismertetések, a zene- és színházi kritika helye is, ezen kívül voltak itt még anekdoták, glosszák, úti beszámolók, s ez volt a mindennapi élet eseményeit bemutató írások lelőhelye is. A tárca egyik fő jellemzője a személyes, átélt élmények szubjektív hangú, könnyed, csevegő stílusú közvetítése; fő funkciója a szórakoztatás és ismeretterjesztés, valamint politikával kapcsolatos vélemények, információk közlése volt.

A sokat utazó, nyugalmat seholy nem találó Karl Beck 1817. május elsején született Baján. Bár Szinnyei ismeri néhány magyar nyelvű publikációját,¹⁰ élete nagy részében németül írt, s ezért az irodalomtörténet-írás munkásságát az osztrák irodalom részeként tartja nyilván.¹¹ Beck német nyelvű költővé válásában a zsidóságával együtt járó társadalmi és nemzeti elszigeteltsége is közrejátszott.¹² Az ortodox szellemben nevelt Beck nem akart apja óhajának engedelmeskedni és kereskedő lenni. 1833-ban Bécsbe ment, és orvostanhallgató lett. Ezt követően felváltva Lipcsében, Berlinben, Weimarban, Drezdában és Bécsben élt, kapcsolatba került olyan német és osztrák írókkal, mint Friedrich Halm, Friedrich Hebbel vagy Franz von Dingelstedt. Bécsi éve alatt ismerkedett meg Nikolaus Lenauval, de nagy hatással voltak rá Anastasius Grün, Johann Gabriel Seidl és Johann Nepomuk Vogl is.¹³ Lipcsében belépett a „Germania” nevű diákszervezetbe, Burschenschaftba. (Az első Burschenschaft Jénában alakult 1815-ben egyetemi tanárokból és diákokból. A mozgalom a német egység mellett és az abszolutisztikus uralkodók ellen lépett fel.) Karl Beck 1836 júniusában érkezett Lipcsébe,¹⁴ beiratkozott a bölcsészettudományi karra, ahol később doktori fokozatot szerzett. Gustav Kühnén (1806–1888) kerestül, aki akkor a *Zeitung für die elegante Welt* szerkesztője volt, került kapcsolatba a Junges

8 „Das Journal des Oesterreichischen Lloyd”, *Journal des Oesterreichischen Lloyd*, Nr. 201, 31. August (1848): 676.

9 KERNMAYER, „Judentum...”, 263–264.

10 „[...] magyarul is írt, ugyanis az Ország Tükrébe (1862) Együttlétémm ünnepelet honfitársakkal 1843–44. cz. naplójegyzetekben Lenau Miklóssal való baráti viszonyát írja le; a Koszorúba (1879. I.) pedig Visszaemlékezések Petőfi Sándorra cz. cikket írt. »Beck Károly«”. SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, 1. köt. (Budapest: Hornyánszky Viktor, 1891), 784.

11 Lásd ehhez VÁRDY HUSZÁR Ágnes, *Karl Beck élete és költői pályája* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1984), 18.

12 Uo., 18.

13 Uo., 22.

14 Uo., 37.

Deutschland haladó irodalmi mozgalom képviselőivel. Irodalmi debütációja hamarosan ismertté és elismertté tette. Az ismertséget a *Die Eisenbahn* (1835) című verse hozta meg számára, melyben a vasutat mint a technikai és társadalmi haladás képviselőjét ünnepli. A vers nem a kapitalista rendet támadja, hanem a kicsinyes, önző kispolgári rétegeket, a fejlődés és a német egyesülési törekvések gátját.¹⁵ 1848 előtt több kötetet publikált, amelyek népszerűvé tették. (*Nächte. Gepanzerte Lieder*, Leipzig, 1838; *Der fahrende Poet*, Leipzig 1838; *Stille Lieder*, Leipzig, 1840, *Jankó, der ungarische Rosshirt, Versepos*, Leipzig, 1841, *Saul. Ein Trauerspiel in fünf Aufzügen*, Leipzig, 1841; *Gedichte*, Berlin 1844; *Lieder vom armen Mann*, Leipzig, 1846, *Monatsrosen*, Berlin, 1848.)

Beck 1841-ben rövid időre visszatért Pestre, és kereskedősegédként dolgozott Kunwald Jakab gabonakereskedőnél¹⁶ (nem nagy lelkesedéssel), majd 1843-ban újra Bécsben találjuk. 1843-ban megkeresztelkedett, evangélikus hitre tért át, majd a Pesten megjelenő *Der Ungar* szerkesztőségében kezdett dolgozni. 1844-ben összegyűjtött verseinek kiadásakor konfliktusba keveredett a porosz cenzúrával, először a könyvet elkobozták, majd a felsőbb cenzúrahatalóság két vers kihagyásával engedélyezte a nyomtatást. 1846-ban megjelent *Lieder vom armen Mann* verseskötetét Friedrich Engels kritikával fogadta.

Az 1848-as magyar szabadságharc kitörése után Berlinből Bécsbe költözött át, valószínűleg a porosz cenzúrát akarta így elkerülni. Beck nem volt forradalmár, a forradalom véres realizmusa, úgy látszik, visszaretentette radikalizmusától, s bár a forradalom célkitűzéseivel egyetértett, ő mindig inkább a kompromisszumot kereste. 1850-ben megnősült, de felesége néhány hónap múlva meghalt. Bár Beck 1848 után is publikált még, de a csend egyre nagyobb lett körülötte. Megfordult Berlinben és Weimarban, ahol Károly Sándor nagyherceg kitüntette, és Liszt Ferencsel is találkozott. 1863 és 1865 között ismét Pesten tartózkodott, ekkor vesztette el szüleit és fiatalabb öccsét, Willit.¹⁷ Beck életének utolsó éveit Bécsben élte. 1868-ban ismét verses kötete (*Täubchen im Nest. Elegien*) jelent meg, 1870-ben pedig napvilágot látott *Still und bewegt* című utolsó kötete. 1876-ban, közel hatvanévesen másodszer is megnősült, a huszonnégy éves Friederike Meister írónőt vette el. *Meister Gottfried* című eposzát már nem tudta befejezni. Agyvérzése után krónikus agyvelőgyulladásban szenvedett, ami miatt egy währingi gyógyintézetben tartózkodott, itt is halt meg teljes szegénységben 1879. április 9-én.¹⁸

Beck a líra, az elbeszélő költemény, a próza, a dráma és az irodalmi esszé műfajában alkotott, de újságok szerkesztőjeként is kipróbálta magát. A *Der Ungarn*nál csupán két hétig volt főmunkatárs 1842-ben Pesten, aztán sértődötten kilépett.¹⁹ Karl Beck neve

15 Uo., 49.

16 Uo., 27.

17 Uo., 154.

18 *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*, Bd. 1, Lfg. 1 (1954), 61. 5.

19 Kilépését így idokolta: Carl Beck, *Erklärung*. „Wegen mannigfacher Hindernisse, bin ich von Journale »Der Ungar« dem ich als Hauptmitarbeiter vorgestanden, seit dem 18. Jänner gänzlich zurückgetreten. Pest, den 14. Februar 1842.” *Pesther Tageblatt* Nr. 40, 16. Februar (1842): 161. Idézi OSZTERN Rózsa, *Zsidó újságírók és szépírók a magyarországi német nyelvű időszaki sajtóban a Pester Lloyd megalapításáig, 1854-ig* (Budapest: Pfeifer, 1930), 29.

először az 1848. december 26-ai számban jelenik meg az aznaptól már *Lloyd* címet viselő, reggeli és esti kiadásban megjelenő újság tárcarovata felelős szerkesztőjeként. Az esti kiadásban rögtön saját visszaemlékezéseit kezdte közölni: „Erinnerungen an Berlin. Ein Besuch beim Finanzminister”.²⁰ Az idők változását szarkasztikusan szemlélteti: a szervilisekből liberálisok lettek, az udvaroncokból a nép udvaroncai, a lakájok pedig csak libériát cseréltek. Beck emelett saját verseinek is teret adott a *Lloyd* tárca rovatában. Így *Was ist des Deutschen Vaterland?* című versét hozta, melyben aggodalmait fejezi ki Németország sorsa, a meg nem valósult német egység miatt.²¹ Még egy verse található a lapban, az elvesztett fiatal szerelmes lányt virághoz hasonlító melankolikus *Eine weiße Rose*.²²

Szerző nélküli írás tudósít Debrecenből és az országgyűlési küldöttválasztásról. A Debrecenhez közeli pusztát minden költészetet nélkülözőnek találja, a képek az ismert kliséket tartalmazzák: forróság, pusztai csárda, ahol az arcok sem túl bizalomgerjesztőek, kéregető cigánygyerekek. Amikor azonban a cigányok elkezdnek muzsikálni, zenéjük édes hangja feledteti az utazás kényelmetlenségeit. Bihari János (1764–1827), a hegedűkirály Magyarország Orpheusa volt – írja a német olvasót megszólítva. Ismeretterjesztő jelleggel röviden megemlíti Árpádot és Mátyás királyt. Másnap Debrecenbe, a magyar Velencébe, a lagúnák városába megy. A város tisztaságáról szólva megállapítja, hogy ilyen tisztaságot Magyarországon csak ott lehet találni, ahol protestánsok laknak. A város ünnepi hangulatban van, Magyarországon a küldöttválasztás ünnep, mely festői külsőségek között zajlik. Kirándulása másnap véget ér, visszautazik Pestre.²³ A pesti élet forgatagát, a kávéházakat, a színházi életet, közte a német színházat eleveníti fel a meg nem nevezett szerző írásában.²⁴

Hamarosan közölte testvérének, Willi Becknek egy novelláját. A száműzetésben élő ellenzék nehezményezte is Becktől, hogy egy ilyen „jó szolgálatokat tevő” [vagyis kormányközeli] lapban testvérének, Willinek, „az ellenzéki Katzenmusik-Charivari szerkesztőjének a műveit közölte”.²⁵

Szerkesztői koncepcióról annyiban beszélhetünk, hogy a kor divatos, sokat foglalkoztatott szerzőit közölte Beck is a tárcarovatban, de figyelme elsősorban a haladó eszméket képviselő írókra terjedt ki. Közéjük tartozik Levin Schücking, az elkötelezett liberális Willibald Alexis vagy Hebbel, aki üdvözölte ugyan az 1848-as német forradalmat, mégis alapvetően lojális volt az osztrák monarchiához. 1849-ben jelölte magát a német nemzeti gyűlésbe, bár a radikális demokrata követeléseket mindig szkeptikusan fogadta. Beck rövid szerkesztői közleményt jelentetett meg, amelyben elítéli azokat a

20 Karl BECK, „Erinnerungen an Berlin: Ein Besuch beim Finanzminister”, *Der Lloyd*, Abendblatt Nr. 294, 27. Dezember (1848), 8.

21 Karl BECK, „Was ist des Deutschen Vaterland?”, *Der Lloyd*, Abendblatt Nr. 292, 26. Dezember (1848): 8.

22 Karl BECK, „Eine weiße Rose”, *Der Lloyd*, Abend-Ausgabe Nr. 103, 1. März (1849): 5.

23 „Skizzen aus Ungarn. I. Debreczin II. Deputirtentwahl”, *Der Lloyd*, Abendblatt Nr. 15, 9. Januar (1849): 7–8.

24 „Pesther Briefe”, *Der Lloyd*, Abend-Ausgabe Nr. 123, 13. März (1849): 6–7.

25 Willi BECK, „Eine moderne Cur”, *Der Lloyd*, Nr. 93, 23. Februar (1849): 7–8. Lásd ehhez: Joseph Freiherr von HELFERT, *Die Wiener Journalistik...*, 260.

lapokat, amelyek a *Lloyd*-ban már publikált írásokat közölnek le újra, anélkül, hogy jogdíjat fizettek volna értük.²⁶

Megjelent a lapban a rendkívül termékeny és népszerű Betty Paoli (Barbara Elisabeth Glück, 1814–1894) egy verse, munkatársa volt a *Neue Freie Presse* tárcarovatának szerkesztője a neves zenekritikus, Ludwig Speidel (1830–1906) is, a *Lloyd* közölte Willibald Alexis (Georg Wilhelm Heinrich Häring, 1798–1871) német író, akit a német realista regény megteremtőjének tartanak, Kossuthról szóló írását (anekdota arról, hogy állítólag Kossuthot és családját vélték Berlinben felismerni),²⁷ Friedrich Hebbel (1813–1863) versét és színi kritikáját, Franz von Dingelstedt (1814–1881) egy versét, a prágai születésű Karl Herloßsohn (Borromäus Sebastian Georg Karl Reginald Herloß, csehül: Jiří Karel Reginald Herloš, 1804–1849) elbeszélését és versét, valamint Adolph Schirmer (1821–1886) *Moderne Intriguen* című regényét folytatásokban. Megemlíthető még Heinrich Pröhle (1822–1895) német író türingiai útirajza, egy részlet Levin Schücking (1814–1883), Karl Gutzkowhoz, Ferdinand Freiligrathhoz, tehát a haladó Junges Deutschland mozgalomhoz közel álló, közkedvelt német író *Eine Römerfahrt* címen 1849-ben Koblenzben kiadott munkájából, valamint a rendkívül népszerű, sokat olvasott, csehországi születésű, Bécsben élő és alkotó Leopold Kompert (1822–1886) *Der Dorfgeher* című, zsidó témát feldolgozó, folytatásokban megjelent novellája az *Aus dem Ghetto* című, 1848-ban Lipszében megjelent kötetéből. Kompert egyébként éveket töltött el Magyarországon. 1840-ben a Lenau költészetéből a szabadság és romantika hazájaként megismert Alföldre utazott. Hazafelé Pozsonyban megismerkedett Neustadt Adolffal, és a *Pressburger Zeitung* munkatársa lett. A Szegeden írt *Pusztabilder* című munkája megjelent a *Pressburger Zeitung* melléklapjában, a *Pannoniában*. Többször publikált a lapban a *Lloyd* egyik szerkesztője, Friedrich von Bodenstedt, egy orosz népdalfordítás mellett orosz témájú elbeszéléseket, útirajzokat.

Beck munkálkodása hamar véget ért a lapnál, a július elsejei, 309. számban már nem szerepel neve a tárcarovat szerkesztőjeként, hogy fél év után miért vetett véget ennek a tevékenységének, nem tudjuk. A *Lloyd* tárca szerkesztői munkáját sem Várdy-Huszár, sem Szinnyi nem említik. A magyar szabadságharc leverését, az augusztus 13-ai világsi fegyverletételt mindenesetre valószínűleg Bécsben élhette meg. Erről tanúskodik 1849. október 6-án, Batthyány Lajos kivégzésének napján a bécsi *Die Presse*-ben megjelent, I. Ferenc Józsefhez írott verse, melyben az uralkodótól a humanizmus nevében amnesztiát kér a bűnösök és megtévedtek számára. Versében a forradalom „bűnét” általános európai jelenség következményének tekinti, de rámutat az osztrákok hibáira is. A verset mind a magyar, mind az osztrák liberálisok elítélték.²⁸

Említésre érdemes az utánnomási engedély nélkül közölt *Ungarische Revolutions- und Friedensmänner* című cikksorozat. Ebben először Kossuth személyével foglalkozik a szerző kiemelten. Az 1848, vagyis az Ausztria és Magyarország ellentéte előtti korszakot úgy jellemzi, hogy abban vallási intolerancia, a politikai szolgaság rendszere egye-

26 Die Red. des Feuilletons, „Du sollst nicht stehlen!”, *Der Lloyd*, Abendblatt Nr. 91, 22. Februar (1849): 7.

27 Willibald ALEXIS, „Kossuth in Berlin”, *Der Lloyd* Nr. 117, Abend-Ausgabe 9. März (1849), 5.

28 Lásd ehhez: VÁRDY HUSZÁR, *Karl Beck élete...*, 141–145.

sült a közös hazában, Magyarország fegyveres harca ennek a túlkapásai ellen indult.²⁹ Kossuth Magyarország legnemesebb elemeinek képviselője; a magyar forradalomhoz nincs sem elveit, sem eredetiségét tekintve sem hasonló a világtörténelemben. Kossuth is egyedülálló különleges szónoki tehetségét nézve, s csak a nagy reformerekkel mérhető össze.³⁰ Ezután bemutatja Kossuth születési helyét, tanulmányait, kezdő ügyvédként eltöltött éveit,³¹ majd részletesen kitér a magyar nemesi alkotmányra és a megyerendszerre.³² Kossuth politikusi pályafutása az 1832-es pozsonyi országgyűlésen kezdődött, itt szerkesztette az *Országgyűlési Tudósítások* című kéziratos lapját. Az ország elmaradottságának felszámolására gróf Széchenyi István dolgozott ki reformterveket.³³ Kossuth ezután Pestre került, saját maga folytatta szellemi továbbképzését, amely inkább szóbeli információkon, mintsem könyvek olvasásán alapult. Vallási reformátorok kevésbé érdekelték, vallási nézetei Voltaire, (Constantin-François de Chassebœuf comte de) Volney és (David Friedrich) Strauß hatását mutatják.³⁴ Ezután számba veszi, hogy Kossuth az angol és a francia történelem mely korszakai, illetve alakjai felé fordult különös figyelemmel, pl. Cromwell, O'Connell, Mirabeau és a girondisták, de a véres forradalmakat elvetette.³⁵ A következő részben elmeséli személyes találkozását Pesten Kossuthal és annak húgával, Zsuzsannával.³⁶ Kossuth a *Pesti Hírlap* szerkesztőségét vette át, és küzdött újult erővel a reformokért. Széchenyit sokan félreismerték és elítélték, pedig tisztán látott, és hazáját mindenek felett szerette. Amit Széchenyi kíméletesen és közvetítő politikával akart elérni, azt Kossuth agitációval, „aki nincs velünk, az ellenünk van” mottóval. Kettőjük ellentéte, harca írásaikban is kifejezésre jutott.³⁷ Nagy csatáikat köztudottan a pesti megyegyűlésen vívták. 1843-ban Kossuth visszalépett a *Pesti Hírlap* főszerkesztőségétől, mivel összetűzésbe keveredett Landererrel, a kiadó tulajdonosával. Kossuth a megszaporodó előfizetőkre hivatkozva – 60-ról 5200-ra nőtt a példányszám – béremelést kért, amiben meg is egyezett Landererrel, aki azonban Bécs utasítására mégsem adta meg a kialakított bért, így Kossuth felmondott.³⁸ Kossuth bemutatásának külön, szerző nélküli írást szentelt a szerkesztő, az első részt – ha volt egyáltalán ilyen – nem találtam.

Ebben a részben a szerző reálisan látja Kossuth hibáit:

Das traurigste Vermächtniß von Kossuth's Wirksamkeit bis zum erwähnten Rücktritt war die Sprachfrage, in welche er, trotz der warnenden und prophetischen Stimme Széchenyi's und Deak's, seine Brandfackel geworfen. Die Hegemonie der ungarischen

29 „Ungarische Revolutions- und Friedensmänner: Ludwig Kossuth”, *Der Lloyd*, Abendblatt Nr. 219, 8. Mai (1849): 5.

30 Uo., 6. 27.

31 Uo., 6-7. 27.

32 Uo.

33 Uo.

34 Uo., 7.

35 Uo., 5-6.

36 Uo., 7.

37 Uo., 5-6.

38 Uo., 6-7.

Sprache, welche Kossuth immer heftiger bevorwortete, je deutlicher sich die Spuren des Widerstandes zeigten ließ ihn zumeist in Bezug auf Croatiens alle Klugheit, Diplomatie und Gerechtigkeit vergessen [...].

Fő hibájának tartja a horvát és a délszláv ügyben képviselt álláspontját, valamint a védővámok létrehozatalát. Kossuth álláspontja szerint az önálló nemzeti ipar megteremtéséhez nem szabadkereskedelem kell, hanem védővámok, mert közös vámterület esetén a cseh és osztrák ipar versenye megfojtaná a magyar kezdeményezéseket. Az 1842-ben megalapított Védegyelet tagjai arra kötelezték magukat, hogy csak hazai szövetet vásárolnak, s becsületszóra megfogadták, hogy hat évig csak magyarországi árut vásárolnak: csak magyar mesterembereknél dolgoztatnak, s olyan iparcikkből nem vesznek külföldit, amelyből belföldit is lehet kapni. A Védegyelet a korszak egyik legnagyobb botrányával omlott össze. Kiderült ugyanis, hogy a Védegyelet kifizőit Bécsben készítették. Még a botrány kirobbanása előtt 1846. augusztus 20-án Kossuth bölcsen lemondott igazgatói tiszteről: a társaság ettől kezdve csak névleg működött. Jelentősége mégis az volt, hogy általa létrejött a liberális reformpártiak első országos szervezete, melyre a későbbiek során az ellenzék politikai intézményei is épülhettek.³⁹ Az 1844–1847 közötti időszakot áttekintve ilyen megállapításokat tesz a szerző Kossuthról: „Bei dem wissenschaftlich gebildeten und an der Spitze stehenden Theile der Opposition wurde Kossuth als ein Charlatan betrachtet, der so oft sein Ziel verfehlte, daß er nur als eine Art Lärmzeichen gelten sollte, das die Leute warnt, den Untiefen nicht zu nahen.”

De a konzervatív párt korántsem nézte tétlenül az ellenzék ténykedését, és a reformok ügyét saját kezébe akarta venni. A cikk a továbbiakban kitér a megyerendszer meghatározó szerepére a magyar államiságban. Minden megyében a legfontosabb személy a király által kinevezett főispán volt. Gróf Apponyi György korábbi udvari kancellár 1849. február 12-én elvállalta a Bécsben a főurakból alakított ellenforradalmi csoport elnökségét.⁴⁰

A másik, a magyar forradalomban és szabadságharcban fontos szerepet játszó személy, akivel a lap kitüntetten foglalkozott, a lengyel Józef Bem (Tarnów, 1794–Aleppo, 1850) altábornagy. Bem neve jól ismert volt Bécsben a barikádharcok idején. Külseje jelentéktelen, vonásai nem mutatják a harcos embert; fiatal korában szép volt. Beck szerint hibás az adat, mert Krakkóban született, s az év se stimmel, mert 1791-ben, ezután katonai tanulmányait részletezi. Portugáliában, Spanyolországban, Belgiumban, Hollandiában és Franciaországban szolgált. A lengyel szabadságharc bukása után megszervezte, hogy a nagy emigráció (Wielka Emigracja) keretében a felkelésben részt vett 5000 fő Franciaországba meneküljön, s maga is Párizsba emigrált. 1848 szeptemberében egy lengyel–horvát légió felállításának tervével Magyarországra akart utazni, de az október 6-ai forradalom Bécsben érte. Wenzel Messenhauser cseh származású tiszt és író rábeszélésére vállalta a forradalom fegyveres erőinek főparancsnokságát. A város eleste után áruhában Magyarországra szökött. Pozsonyban felajánlotta szolgálatait Kossuth Lajosnak, aki a schwechati

39 „Ludwig von Kossuth: Zweiter Artikel”, *Der Lloyd*, Nr. 247, 24. Mai (1849): 5–6.

40 Uo., 6–7.

vereség után visszavonulóban levő magyar csapatok főparancsnokává akarta kinevezni. Bem – attól tartva, hogy a magyar tisztek nem fogadnák el az idegen parancsnokot – elhárította a megbízást, így december elsején az erdélyi hadsereg parancsnoka lett. 3-án jelentkezett szolgálattételre Kossuth Lajosnál, aki – mivel szabad parancsnoki poszt akkor nem volt – a Nagyszombatban állomásozó Guyon Richárd dandárjához rendelte tanácsadóként. Nemsoká azonban visszatért Pestre, és megszervezte a lengyel légiót. Nevéhez fűződik a dicsőséges erdélyi hadjárat.⁴¹

Beck szerkesztői koncepciójáról többet elárulnak a saját maga által szerkesztett irodalmi periodikumaihoz írott előszavai, hiszen később is tett kísérletet évkönyv, illetve folyóirat kiadására. 1855-ben Pesten *Frische Quellen: Schönwissenschaftliche Jahrbücher (unter Mitwirkung vieler Literaturkräfte herausgegeben von Karl Beck)* címen évkönyvvel próbálkozott, de ennek is csak egy évfolyama jelent meg tíz füzetben. *Eine Ansprache* címmel bevezetőt fűzött hozzá. Leszögezi, hogy a politikától távol kívánja tartani kiadványát. A nagy politikai lapok Strum und Drang korszakukat élik, a világban részvétlenség és háború van:

Jedermann will heut zu Tage politisiren, das heißt: leuchten und die Welt erleuchten.⁴² [...] Die Zeiten sind schwer und verhängnißvoll! An allen Ecken und Enden gipfeln die Völker neue babylonische Thürme auf: riesige Pläne und Systeme zu ihrem letzten Halt bei einer hereinbrechenden Sündfluth; aber ihr Gebahren ist ein verkehrtes, ihre Reden sind kraus, der Eine will nicht den Anderen verstehen, und Lehrburschen verderben, was die Meister bedächtig angelegt.⁴³

Beck szerint a művészet virág, s felszólítja a német költőket: hozzanak létre egy csodás kertet friss forrásokkal, amelyben ő lesz a kertész.⁴⁴ Saját versei és magyar témájú prózai írásai (*Ungarische Tableaux, Ein Zigeunerlager, Das Goldfischchen, Ein Frühlingstraum*) mellett *Jadwiga* című elbeszélő költeményéből közölt részleteket, valamint egy verset Császár Ferenctől és Dudumi Demetertől,⁴⁵ Horschetzky Károlytól⁴⁶ pedagógiai témájú elbeszélés, Erkel *Hunyadi László* című operájáról egy ismertetés látott napvilágot a lapban „ein deutscher Musikant brieflich aus Hamburg” aláírással.

1857-ben Bécsben *Wiener Gesellschafter: Wochenblatt für Kunst, Literatur und öffentliches Leben* címen folyóirat kiadását kezdte meg, de fél év múlva, a 15. számmal az is meg-

41 „Bem”, *Lloyd*, Nr. 277, 12. Juni (1849): 8; Nr. 279, 13. Juni (1849): 8.; Nr. 281, 14. Juni (1849): 8., Nr. 283, 15. Juni (1849): 8.

42 „Eine Asprache”, *Frische Quellen* 20. Jänner (1855): 1.

43 Uo., 3. 40.

44 Uo., 7. 40.

45 Dudumi Demeter (19. század) magyarországi születésű, görögkeleti vallású német nyelvű költő-író, aki Heinrich Ritter von Levitschniggel adta ki Pesten a *Pester Sonntagsblatt* című újságot 1853 és 1855 között, és sokat fordított magyarból németre. Lásd ehhez Rózsa Mária „Magyar-német irodalmi kapcsolatok a Pester Sonntagsblattban 1853–1855 között”, in Rózsa Mária, *Pesti német nyelvű lapok a kultúrákövetítés szolgálatában a reformkorban és a 1850-es években* (Budapest: Argumentum Kiadó, 2013), 208–210, 216, 218–219, 222–228, 230–231, 234, 238, 249, 259, 263–268.

46 Horschetzky Károly (1816 k.–1893), nevelőintézet tulajdonosa és újságíró.

szűnt.⁴⁷ Bevezetőül ugyanazt a megállapítást teszi a nagy és a kisebb lapokkal kapcsolatban, mint korábbi pesti lapjában: hiányolja a szépirodalmi lapokat, ezért hozza létre a *Wiener Gesellschaftert*, melynek tartalmát is röviden felvázolja, és melynek kül- és belföldi munkatársait hosszú évek alatt szerzett tapasztalatai alapján válogatta ki:

Der 'Wiener Gesellschafter' wird gegen die platte Schnurre, welcher wir einen fatalen Ruf im Auslande hauptsächlich verdanken, so wie gegen das französische Romanwesen entschieden Partei nehmen und einfache aus dem Leben gerissene Erzählungen und Genrebilder ernsten und heiteren Inhaltes bringen. Charakteristiken bedeutender Persönlichkeiten mit vorzüglicher Berücksichtigung des Vaterlandes, Berichte aus der Heimath und Fremde, Gedichte lyrischer wie erzählender Gattung und Kritiken über alle Erscheinungen in den Gebieten der Kunst. Er wird den Bewegungen und Strömungen der Gesellschaft Schritt für Schritt folgen und endlich ein Notizenblatt in neuer Form schaffen, frisch und ohne Zopf, dem Tag angehörig und doch den Tag überlebend.⁴⁸

Ebben a lapban, melyhez hirdetések tartalmazó Anzeigebly is tartozott mellékletként, verseket publikált Beck mellett többek között Eduard von Bauernfeld (1802–1890), Hermann Rollett (1819–1904), Alfred Meißner (1822–1885), Johannes Nordmann (1820–1887) és Karl Siebel (1836–1868). A német-osztrák szerzők mind Beck kortársai közül kerültek ki.

Beck lapjában *In einem ungarischen Herrenhause* címen Ludwig Foglar (1819–1889) osztrák író magyar tárgyú elbeszélését közölte, aki neve ellenére nem volt magyar származású, de 1845 és 1850 között élt Magyarországon. Foglar a Pesten töltött öt év alatt szimpátiával követte a magyar forradalom és szabadságharc alakulását, és közben „ellátta” a magyarországi német nyelvű folyóiratokat költeményekkel, novellákkal, kritikai munkákkal.⁴⁹ Beck saját *Still und bewegt* című 1870-ben Berlinben megjelent utolsó kötetéből verseket és zsánerképeket (például *Ungarische Tableaux*) hozott még.⁵⁰

Beck mindkét lapja megtalálható és online olvasható az Osztrák Nemzeti Könyvtárban. Beck bécsi szerkesztői munkáira jellemző, hogy rövid életű vállalkozások voltak, ahogy egész életében nem tudott egy-egy helyen hosszú időre gyökeret verni, így az adódó lehetőségeket kihasználva belekezdett néhány lap szerkesztésébe, de azokat vagy a körülmények alakulása miatt, vagy saját akaratából hamarosan befejezte. Célkitűzése folyóiratszerkesztőként és egy napilap tárcarovatának vezetőjeként a politikai témák kerülése volt, érdeklődésének fókuszában kimondottan a szépirodalom állt, pusztán a magyar témák közlése fedezhető fel bennük vezérmotívumként; a szerzőket pedig haladó nézeteket képviselő osztrák költő-író ismerősei köréből válogatta.

47 SZINNYEI, 784. h. 8.

48 „Vorwort”, *Der Wiener Gesellschafter*, Nr. 1, 4. Jänner (1857): 1.

49 SZEMZŐ Piroška, *Német írók és pesti kiadók a XIX. században (1812–1878)*, (Budapest: Pfeifer Ferdinánd, 1931), 45.

50 Lásd ehhez: VÁRDY HUSZÁR, *Karl Beck élete...*, 157. 9.